

Opettajain kalenteri 1959–60 ja 1960–61

Lukuvuonna 1958–59 oli suomenkielisiä kansakoulunopettajia maassamme Opettajain Kalenterin mukaan 24 173. Nimensä mukaisesti pyrkii Opettajain Kalenteri palvelemaan erityisesti tätä laajaa ryhmää. Kalenteri, jota Suomen Kansakoulunopettajain Liitto julkaisee, sisältää tärkeitä ja opettajille hyödyllisiä tietoja useilta eri aloilta, mm. historian ja maantieteen piiristä. Kirjassa on asiatietaja siksi runsaasti, että opettajat voivat käyttää sitä myös hakuteoksena, taskussa tai käsilaukussa mukavasti kulkevana käsikirjana. Tästä syystä olisi tärkeää, että kalenteri täyttäisi myös kieliasunsa puolesta kohtuulliset vaatimukset. Valitettavasti jättävät ainakin viimeksi ilmestyneet kalenterit tässä kohden toivomisen varaa. Eritoten vierasperäisten nimien oikeinkirjoituksessa esiintyy virheitä ja epäohdonmukaisuutta. Otan seuraavassa puheeksi ensin virheellisen kirjoitusasun (oikea muoto mainittu sulkeissa), sen jälkeen muutamia syntaktisia seikkoja ja lopuksi kiinnitän huomiota sananvalintaan.

Yleisnimiä

mitalli, mm. yhdyssanoissa hiihto- ja yleismitalli (*mitali*), *inflatio* (inflaatio), *penikulma* (paremmin peninkulma), *petrooli* (petroli), *pokali* (pokaali), *rauhansopimus* (rauhansopimus), *Suomen Talvisota* (par. S. talvisota), *symboli* (symboli), keppien *reijät* (reiät), *säätiedoitus* ja *tiedoitusmerkki* (par. tiedotus, verbistä *tiedottaa*).

Erisnimiä

Argentina (par. Argentiina), *Austraalia* (toisessa kohdassa oikein Australia), Nikolai *Bobrikoff* (par. Bobrikov), *Bulgaaria* (toisessa kohdassa oikein Bulgaria), *Chou-En-Lai* (engl. kirjoitustapa, suomessa *Tšou-* tai *Tšou-*), *Euroopan* puoleinen Turkki (*Euroopan* p. T.), *Grönlanti* (par.

Grönlanti), Nikita *Hrushtchev* (lehdet kirjoittavat yleisesti Hrushtshev, lyhyempi ja selvempi olisi Hruštšev), *Iso-Britannia* (toisessa kohdassa par. Iso Britannia), *Jakarta* (Indonesian pääkaupungin nimen alkukirjain on engl. tapaan *dž:n* merkki; suomalaisten kannalta olisi kirjoitustapa *Dšakarta* parempi), *Kambodja* (tässä *dj* = *dž*; suositeltava kirjoitusasu *Kambodša*, joka edellisen rinnalla esiintyykin kalenterissa), *Rumania* (toisaalla par. Romania), *Suomalaisen kirjallisuuden seura* (vakiintuneesti Suomalaisen Kirjallisuuden Seura), *Tšekkoslovakia* (par. Tšekkoslovakia, käytännössä myös Tshekkoslovakia), *Uusi-Seelanti* (par. Uusi Seelanti), *Shell:n* filmilainaamo (p.o. Shellin, koska *l* sanassa ääntyy).

Adjektiiveja ja verbejä

eri korkuisia astioita, *eri levyisinä* soikioina (erikorkuisia, erilevyisinä, sanat ovat yhdyssanoja), *säteittäisesti* (par. säteittäisesti), kuva *hahmoitellaan* (hahmotellaan) kevyesti kynällä (kantasana *o-*loppuinen *hahmo*).

Syntaktisia seikkoja

»teelusikka hiihtäjäkuviolla», »teelusikka kultapesällä», »rintamerkki neulalla ja ruuvilla»; näissä tapauksissa esiintyy paikallissija-attribuutti, jollaista suomessa ei sovi käyttää. | »Syrjäseutujen lisä suoritetaan valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaan viran kelpoisuusehdot täyttävälle viranhaltijoille ja on sen suuruus 5—35 prosenttia peruspalkasta jakautuen seitsemään luokkaan.» II infinitiivin instruktiivi ei adverbialina saa viitata lauseenjäseneseen, joka ei ole subjektina. Virke olisi parasta jakaa kahtia ja päättää ensimmäinen sanaan »viranhaltijoille». Jälkimmäinen voisi kuulua esim.: Lisä on suuruudeltaan 5—35 % peruspalkasta ja jakautuu seitsemään luokkaan. | »Kaup-

palaopettajista saavat vain puolet virka-asunnon.»; *puolet*-sanan ollessa subjektiivina on predikaatti yksikössä, esim. »Puolet väestä hukkui.» Näinkin muutettuna lause jää ajatuksellisesti epäselväksi. Tarkoituksena on kai sanoa: Kauppaloissa toimivista opettajista on vain toisella puolella virka-asunto. | »Karhu, susi, ilves ym. ei oteta puheeksi kotiseutuopissa, paitsi siinä tapauksessa, jos niitä on omalla kotiseudulla.» Virheelteisesti rakennettu virke mm. sen vuoksi, että sisällöltään kieltävässä lauseessa on kokonaisobjekti. Sama asia voitaisiin sanoa esim. seuraavasti: Karhu, susi, ilves ym. otetaan puheeksi kotiseutuopissa vain siinä tapauksessa, että niitä on omalla paikkakunnalla.

Sanastollisia seikkoja

(Suomessa vakituisesti asuva henkilö saa ostaa valuuttaa) »Skandinavian maihin suuntautuvaa matkaa varten 40 000 markan *edestä*» (par. arvosta tai 40 000 mk:lla) | »On selvää, että harrastuksen kehittyessä työtävät *sanelevat* (määrää-

vät) työvälineiden tarpeen.» Verbiä *sanellessa* tulisi käyttää vain, milloin on kysymyksessä ajatusten ilmaiseminen. (Ks. Paaavo Pulkkinen kirjoitusta »Sananen sanelemisesta» Virittäjän 1. n:o:ssa v. 1960.) | »Kotiseutuopin yhteydessä opitaan vain ne kartan merkit, joita *löytyy* (on, esiintyy) oman paikkakunnan kartassa.» Vielä omituisemmin on samaa verbiä käytetty seuraavassa tapauksessa: (Elinkeinoista otetaan puheeksi) »vain ne, joita löytyy omalta paikkakunnalta». Merkkien löytymisen voi vielä jotenkin käsittää, mutta elinkeinojen »löytyminen» käy yli ymmärryksen.

Edellä ei ole kiinnitetty huomiota väli-merkkien käyttöön, vaikka siinäkin olisi yhtä ja toista sanan sijaa. Tarkastelun päätteeksi esitettäköön toivomus, että Opettajain Kalenterin toimitus valvoisi vastaisuudessa entistä paremmin julkaisunsa kieliasua. Opettajat voivat hyvässä uskossa ottaa normiksi oman kalenterinsa kielenkäytön ja tulevat näin kylväneeksi oppitunneillaan ohdakkeita nisujen sijasta.

V. RLA